

BEYNELMİLEL MÜNASEBETLERDE MUKAVELÉLERİN AKDEDİLDİĞİ YERİN TÂYİNİ

Ord. Prof. Muammer Raşit Sevig

Ta Dümülen'den beri cari olan bir esasa göre mukavleelerde taraflar muhtariyete maliktir. Yani mukavelenin özüne, hükümlerine taallük eden hususlarda — iç hukukta haiz oldukları — serbestliği beynelmilel sahada diledikleri kanunu ihtiyar edebilmek derecesine götürebilirler (1).

Taraflar akdi kılarken (yaparken demiyorum, çünkü Türkçede yapmak fiili hem inşa, hem de icra mânalarına geldiğinden yapmağın akdin hükmünü yerine getirmek anlamında kullandığımız zehabı hâsıl olabilir), diledikleri şartları serbestçe kararlaştırarak kendi hareketlerinin kanununu ortaya koydukları gibi bu şartların muayyen bir Devlet kanununda bulunanlara uygun olmasını, ve daha kısaca, herhangi bir Devlet kanununu benimsemeleri de mümkündür.

Dümülen, evlenme mukaveleleri dolayısıyla iradenin istiklâli esasını ortaya koyup, tarafların diledikleri kanunun, karı koca mallarının idaresine mütaallik kanunî rejimini ihtiyara salâhiyetlerini belirtinceye kadar mukavelelerde tarafların irade ve ihtiyarına böyle ibriktidar tanınmamıştı. Hattâ *lex loci contractus*'e yani mukavelenin akdedildiği yer kanununa itibar edilmesi, tarafların mukavelelerini akdettikleri memleketin muvakkat tebaasından addedildikleri telâkisine dayanıyordu. Dümülen bu telâkkiyi yıkarak mukavelelerde tarafların iradesinin hâkim olduğunu ilân ve bu irade, sarîh surette

(1) Dumoulin (1500 - 1566) Parisli meşhur bir avukattır. Bazıları onu İtalyan Mektebinin Fransada muakkibi addeder (Lainé), bazıları da Fransız Mektebinin müessislerinden biri addeder (Serville) (Cl. 1921,5). Bununla beraber Dümülen'in şahsiliğe ehemmiyet verdiği gayrikabili inkârdır. Karı koca mallarının usulü idaresi bahsinde iradeye yer vererek iradenin istiklâli esasının kurulmasına himmet etmiştir. Bu noktadan D'Argentré (1519 - 1590) ile münakaşaları meşhurdur. D'Argentré Britanyalı bir asilzade olup derebeylik sistemine daha ziyade bağlanmıştır.

ifade edilmediği takdirde, bunun zımni surette neye taallûk ettiğini araştırmak lâzımgeldiğini beyan eylemiştir.

Bu yeni fikrin o zamanki âlimler tarafından nasıl bir hoşnutsuzlukla karşılandığını ve bu husustaki şiddetli münakaşaların tafsilâtını burada anlatacak değiliz. (Meşhur olan Dümülen ve Darjantre ihtilâfı hakkında her klâsik eserde izahlar vardır). Hattâ bu yeni fikrin sonraki gelişmelerinden ve muhtelif memleket mahkemelerinde açtığı geniş içtihat kapısından ve ne de iradeye bu derece istiklâl ve hâkimiyet tanınmasının vücuda getirdiği aksülâmelden burada bahsedecek değiliz.

Burada gözden geçirmek istediğimiz cihet, Dümülen'in ortaya attığı iradenin istiklâli fikriyle meydana çıkan bir meseleden ibarettir. Bu mesele şöyle çıkıyor: mukavelelerin özüne ve hükümlerine ait noktalarda taraflar diledikleri kanunu açıkça beyan etmişlerse, hâkim, tarafların ihtilâfını o kanunun hükmüne göre fasleder. Fakat âkitler açıkça ihtiyar ettikleri kanunu göstermemişlerse, onların iradesini tahmin ve tefsir ederek, hangi kanunun hükmüne uymayı kararlaştırmış olmaları lâzımgelceğini nasıl tâyin edeceğiz?

Bazı müelliflere göre, ve hattâ bazı memleketlerin mahkeme içtihatlarına göre, tarafların diledikleri kanuna tâbi olması lâzımgelen mukavele hükümlerinde sarîh bir karara tesadüf edilmediği takdirde, tarafların, akdin kılındığı yer kanununu ihtiyar ettiklerine hükmolunur. Diğer müelliflere ve memleketlerin mahkeme içtihadına göre ise, sarâhat bulunmadığı takdirde tarafların, zımni olarak, mukavele hükümlerinin yapılacağı yer kanununu ihtiyar etmiş sayılmaları icabeder.

Akdin kılındığı yer (inşa mahalli) ile akit hükmünün yapılacağı yer (icra ve infaz mahalli), birbirinden ayrı kanunlara tâbi olduğuna göre, zımni iradenin neye taallûk ettiğini kestirmek hayli mühim bir mesele teşkil eder. Bu cihet birçok münakaşalara yol açmış ve muhtelif memleketlerde ayrı ayrı yollar tutulmasına sebeb olmuştur. Bu münakaşa ne kadar ehemmiyetli olursa olsun yine burada gözden geçirilecek değildir.

Asıl tetkik edeceğimiz mesele, mukavelenin akdedildiği yerin tâyini meselesidir. Bu meselenin ehemmiyeti yalnız zımni iradenin keşfi dolayısıyla değildir. Tarafların akit yeri kanununu açıkça ihtiyar etmiş olduklarını da tasavvur edebiliriz: bu yerin tâyin ve tespiti, icra yerinin tâyin ve tespitinden başka bir mahiyeti haiz olduğunu, akit yerini kanun tâyin ettiği halde, icra yerini, akdi kılanların tes-

pite salâhiyetli bulunduğunu söylemek, akit yerinin belirtilmesindeki ehemmiyeti anlatmağa kâfi gelir.

Bunu bir misalle gösterebiliriz. Taraflar mukavelelerinde, bir malın filân yerde teslim edilmesini şart kılsa, veyahut bir mal bedelinin filân yerde ödeneceğini beyan ederlerse, artık mukavelenin tenfiz ve icra yerinde bir şüphe kalmaz; bu yer, tarafların irade ve ihtiyariyle taayyün etmiştir. Halbuki, taraflar mukaveleyi bir yerde akdedip başka bir yerde akdetmiş olmayı kararlaştıramıyacakları gibi, kanunlar akdin kılındığı mahalli tâyin için sarîh hükümler kabul ederler. Demek ki mukavelenin nerede icra edileceğini taraflar kararlaştırır; akdin nerede kılınmış olduğunu kanun gösterir. Bu iki yerin tâyininde aynı usul tatbik olunamaz. İcra yerini tâyin için tarafların iradesi araştırılır; akit yerini tâyin için kanunun hükmüne bakılır. Bu son meselede hangi kanunun hükmüne bakılacaktır? Bu suretle meselemizde, yeni bir kanunlar ihtilâfı karşısında kalmış oluyoruz ki, evvelki ihtilâftan farklıdır.

Yeni ihtilâfı izah edelim: birinci mertebede karşımıza çıkan kanunlar ihtilâfı, mukavelenin özüne ve hükümlerine hangi Devlet kanununun tatbiki lâzımgeleceği yolundadır. Bu ihtilâfı, iradenin istiklâli kaidesine göre hallediyoruz; yani mukavelenin hükümlerini, tarafların ihtiyar etmiş oldukları kanuna tâbi tutuyoruz. Taraflar, sarîh veya zımnî surette, hangi kanunun tatbikini dilemişlerse o kanun tatbik olunur. Taraflar, sarîh veya zımnî olarak, mukaveleyi akdettikleri yer kanununu ihtiyar etmişlerse, yani açık olarak mukavelelerinde akit yeri kanununun mukavele hükümleri hakkında cari olacağını kararlaştırmışlar veya böyle yapmayı, buna dair bir kaydı mukavelelerine geçirmemiş olduklarından dolayı akit yeri kanununu ihtiyar etmiş sayılıyorlarsa, akit yerinin neresi olduğunu tâyin etmek lâzımgelir. Ta ki o yerin kanunu tatbik edilebilsin. Akit yeri ise kanunun hükmiyle tespit edilmiş bir yer olduğuna ve bu yer olmak üzere gösterilebilecek herhangi bir memleketin akit yerini tâyin hususunda kendine mahsus bir kaidesi, bir kanunî hükmü bulunduğuna göre, bir de buna, mukavele hükümlerinin icra edileceği memlekette dâva zuhur etmesi üzerine, lex fori'nin yani hâkimin kanununun da iştirak edeceğini göz önünde tutacak olursak, mukavelenin hükümlerine tatbik edilecek kanunun tâyini zımında ilk karşılaştığımız kanunlar ihtilâfını halle medar olan akit yeri kanunî sıfatını taşınak iddiasında bulunan birkaç kanunun çarpıştığına ve bunlardan hangisinin bu salâhiyeti haiz ve bu sıfatı taşımak hak-

kına malik olduğunu araştırmak zorunda bulunduğumuza kanaat getiririz.

İşte bunun içindir ki bütün dikkatimizi bu akit yerinin tâyini noktasında teksif etmiş bulunuyoruz. İlkönce akit yerini tâyine salâhiyetli olması lâzımgelen kanunu buluruz. Ondan sonra da akit yeri kanununu — ki akit yerini bize gösteren kanundan ayrı bir kanun olması tabiidir — tatbika imkân hâsıl ederiz.

Bu makalede araştırmak istediğimiz cihet, bu akit yerini bildir-meğe hangi memleket kanununun yaradığıdır. Zira icra ve tenfiz yerini taraflar kendileri tâyin ettikleri için, icra ve tenfiz yeri tarafların iradesinin tefsiriyle meydana çıkar olduğundan, bu noktada fazla durmağa lüzum görmiyerek o meseleyi makalemizin konusundan dışarı tuttuk. Bundan başka, kanunî hükümlerle taayyün ettiğini söylediğimiz akit yerinin tatbik edilecek kanundaki usule göre filân yer veya diğer bir yer olması yani değişmesi tabii olduğundan, ilk ağızda halledilmesi lâzımgelen bu meselede rol alan sistemleri gözden geçirmek ve ona göre meseleye hal çaresi bulmak icabeder. Demek istiyoruz ki, bir hususta kısaca akit yeri kanununun tatbiki lâzımgelceğini söylemekle hiçbir mesele halledilemez. Çünkü akit yeri denilen şey o kadar basit bir şey değildir; ve sisteme göre değişir. Sisteme göre değişir demekten maksadımız, iç hukukta da mevzuubahsolan bu akit yerinin tâyini keyfiyetine medar olan muhtelif sistemlerin, Devletler hususî hukukunda da müessir olduğunu ve bu tesirle akit yeri değiştikçe akit yeri kanununun da değişmesi zarureti hâsıl olduğunu söylemektir.

İç hukukta olsun Devletler hususî hukukunda olsun, akit yerinin tâyini lüzumunu ortaya çıkaran sebep nedir?

Bilinen bir şeydir ki, akitler her zaman hazır olanlar arasında kılınmaz. Bilhassa beynelmilel akdedilen mukaveleler, en çok kayıplar arasında vücut bulur. Taraflar karşı karşıya gelip, sözle icap ve kabulde bulunacak yerde taraflardan biri bir memlekette yazı ile (mektup veya telgrafla) icapta bulunur; diğeri de yine yazı ile diğeri memlekette kabulünü beyan eder. Bundan başka, iki ayrı memlekette bulunan kimseler arasında telefonla mukavele akdedilebilir. Bütün bu hallerde mukavele gaipler arasında akdedilmiştir. Gerçi telefon muhaberesiyle mukavele akdini hazırlar arasındaki akde benzetirler ve o mahiyette sayarlarsa da bu benzetiş, ancak akdin zamanı itibarıyla bir hüküm ifade etmekte ve hangi anda akdin kılındığını araştırmaya lüzum bırakmamakta ise de, tarafların başka başka memleketlerden telefon etmelerine göre, akit yerini bulmak zo-

rundan bizi kurtaramaz. Bundan dolayı da gerek yazı ile gerek telefonla mukavelenin akdedilmesini aynı mahiyete tutar ve her iki ihtimalde de akit yerini kestirmek zarureti bulunduğunu beyan ederiz.

Bununla akdın vukuu zamanının ehemmiyetini azaltmak istemiyoruz. Bunun ehemmiyeti, icap ve kabulün yazı ile vukubulması halinde, mukavelenin hükümlerine, sıhhatine ve hattâ vücuduna tesir etmesindedir.

Mukavelenin akdedildiği zamanda tarafların ehil olması lâzımdır. Akdın vukubulduğu andan sonra, akitten rücu caiz olmaz. Akit anından sonra taraflardan birinin ölümü akdın sıhhatine hâlel getirmez. Birçok hususlarda daha mukavelenin akdi zamanının ehemmiyeti derkârdır. Bu noktalar iç hukukta teferruatiyle mevzuubahsölur. Biz burada bunlara temas edecek değiliz.

Akit yerinin tâyini, iç hukukta olduğu kadar, belki de daha ziyade, dış hukukta ehemmiyeti haizdir. İç hukukta bu meselenin arzettiği ehemmiyet dolayısıyla ki gaipler arasında mün'akit mukavelelerin akdedildiği zaman ve mahalli tâyin için, ya kanunların hükmiyle veya mahkemelerin içtihadıyla bir usul tutulmuştur. Ya kanunların hükmiyle dedik; zira bazı memleketlerde, meselâ Almanya'da, İtalyada ve Belçikada olduğu gibi, kanunî hükümlerle mesele halledilmiştir. Mahkeme içtihatlarıyla Fransada, İngilterede ve Belçikada olduğu gibi meselenin halledildiği de vâkıdır. Beynelmîlel meseleler hakkında bu gibi hükümler yoktur. Onun için de, müellifler arasında görüş ihtilâfına ve memleketlerin kanunları arasında çatışmalara pek çok tesadüf edilir. Halbuki, dediğimiz veçhile, beynelmîlel sahada akit yerinin tâyini akit zamanının tâyininin daha ehemmiyetli ve iç hukuktaki meselelerden daha şümüllü bulunmaktadır. Bu ehemmiyet, ve taallük ettiği meseleler itibariyle bu şümül, birtakım memleketlerin kanunlarında daha ziyade artmaktadır. Meselâ dış hukukta akit yerinin tâyini iç hukukta olduğu gibi mahkeme salâhiyetinin tespitine müessir olmakla kalmaz, diğer meselelerde de tesiri haiz bulunur, ve yine akit yerinin tâyini, mukavelenin öz ve hükümlerinden başka hususlarda akit yeri kanununu, lex loci contractus'ü tatbik eden Anglo-Sakson kanunlarında olduğu gibi, bilfarz akde ehliyet meselesinin halline de medar olur.

İç hukukta akit yerini tâyin için birkaç sistem vardır: ya kabulün vukua geldiği yere itibar edilir; binaenaleyh kabul anında akit mün'akit olduğu gibi, kabulün vukua geldiği yer de akit yeri olur. Yahut, akitte kabulün vukuu kâfi gelmeyip kabul haberinin

icabedene vâsıl olması lâzım geldiğine göre akit, vusul zamanında ve haberin vâsıl olduğu yerde mün'akit olur.

Birincisine Fransızcada agnition veya déclaration sistemi denilir; Almandada Ausserungstheorie adı verilmiştir. İkincisine information veya recognition veyahut rescision (Lâtince rescisere'den alınmıştır) ve Almandada Vernehmungstheorie denilir. Bir üçüncü sistem de Fransızcada expédition ve Almandada Übermittlungstheorie denilen sistemdir ki, kabulün vukuiyle akdin mün'akit olmasını kabul etmeyip, haberin gönderilmesini şart kılar.

Bu sistemlerden başka sistem tasavvur edenler de olmuştur. Meselâ Windscheid, muhtelit bir usul teklif etmiştir ki Asser adlı müellif tarafından da kabul edilmiştir (2). Bu müelliflere göre her iki taraf da aynı zamanda bağlanmaz. Onun için her iki tarafın durumunu iyice gözden geçirmek lâzımdır. İcabi yapanla kabul edenin durumuna nazaran kaideler kabul edilmelidir.

Kanunların hükümleriyle ve mahkeme içtihatlarıyla muhtelif Devletlerde bu kısaca beyan ettiğimiz sistemlerden biri veya diğeri kabul edilmiştir. Bazı kanunlar da, medenî hükümlerde bir sistemi ve ticarete ait hükümlerde başka bir sistemi almıştır. 1889 İspanyol Medenî Kanunu, Avusturya Medenî Kanunu, Louisiane Medenî Kanunu, Şili Ticaret Kanunu, Arjantin Ticaret Kanunu, İtalya Ticaret Kanunu, Romanya Ticaret Kanunu (bu son iki kanun mühim bazı istisnalarla) ittılâ (information - recognition) sistemini kabul etmiştir.

İspanya Ticaret Kanunu, Avusturya Ticaret Kanunu, Meksika Ticaret Kanunu, Peru Ticaret Kanunu, Nicaragua Ticaret Kanunu, Cenubi Dakota Medenî Kanunu, Kaliforniya Kanunu, Montana Kanunu, Georgie 1910 Muaddel Medenî Kanunu, Japon Kanunu déclaration - agnition yani kabul sistemini yattâ expédition, irsal sistemini almıştır.

Alman Medenî Kanunu (madde 151), İsviçre Borçlar Kanunu (madde 10) expéditiin irsal sistemini almakla beraber, icaptan rücu ve geri alma hususunda farklı hükümler kabul etmişlerdir.

1916 Brezilya Medenî Kanunu (madde 1086 ve 1087) akit zamanı için expédition irsal teorisini ve akit yeri için de ittılâ teorisini kabul etmiştir.

1872 Indian Contract Act'ta da muhtelit sistem yer bulmuştur:

(2) Windscheid: Pandecten. par. 306; Asser: Eléments de dr. int. privé: No. 35.

bu kanuna göre icabedenin veya kabul edenin durumuna bakarak akdin doğumunu kabulün ya gönderildiği veya vusul bulunduğu zamana bağlamak lâzımdır.

§ Kanunlarında muayyen bir sistem kabul ederek buna dair bir hüküm bulundurmamış olan memleketlerde bu yolda bir usul ittihazı mahkemelere kalmış olduğunu söylemiştik. Bu gibi memleketlerden İngilterede birtakım mahkeme içtihatlarına göre irsal sisteminin kabul edildiği görülür (Dicey, Conflict of Laws, p. 262). Bu içtihadı Kanadada uyulmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde aynı içtihadı tesadüf edilir.

Fransada da ne Kod Sivilde, ne de Ticaret Kanununda buna dair bir hüküm bulunmadığından mahkeme içtihadına lüzum hâsıl olmuştur. Fransız Temyiz Mahkemesi 6 ağustos 1867 ve 30 mart 1881 tarihli kararlarında bu meselenin hukukî olmaktan ziyade fiilî ve maddî olduğunu beyan ederek meseleyi esasa bakan mahkemelerin serbest takdirine bırakmıştır. (Bu mütalâa bazı Fransız müellifleri tarafından şiddetle tenkid olunmuştur. J. Perraud'nun 23 ikinciteşrin 1908 tarihli Aix Mahkemesi kararı dolayısıyla yazdığı mütalâaya bakınız: Cl. 1909, p. 746). Bunun içindir ki Fransız mahkemelerinin bu bapta birbirine zıt kararlar verdiği görülür. Bununla beraber son zamanlarda kabul sistemine (déclaration agnition) a doğru bir karar birliğine varılmak üzere olduğu göze çarpar.

Belçikada aynı Fransız hukuk prensipleri cari ve aynı Kod Sivil mer'i olmasına rağmen, ora mahkemeleri information - recognition yani itilâ sistemini kabul etmiştir (3).

§ Bize gelince, Borçlar Kanunıyla Ticaret Kanunumuzda birtakım hükümler bulunduğu için, bizi birinci kısım Devletler arasında saymak lâzımgelir.

Borçlar Kanununun 10 uncu maddesi gereğince «gaipler arasında icra olunan akitler, kabul haberi irsal olunduğu halde hüküm ifade ederler. Eğer sarih bir kabule ihtiyaç bulunmazsa akdin hükmü icabın vusulü anından itibaren cereyana başlar».

İsviçre ve Almanya sistemlerinde olduğu gibi, bizim kanunumuzda da esas itibariyle (expédition) irsal sistemi kabul edilmiş olmakla beraber yine o kanunlardaki hükme benzer surette icabın ve kabulün geri alınmalarında vusul ve itilâa ehemmiyet verilmiştir. Şöyle ki, 9 uncu madde mucibince «icabın geri alındığı haberi ica-

(3) Bu malûmat için Répertoire de dr. intern. nam eserin beşinci cildinin 219 uncu sahifesinde 9, 10 ve 11 numaralara bakınız.

bın *vusuünden evvel* yahut aynı zamanda mürselünileyhe vâsıl olur yahut icaptan sonra vâsıl olmakla beraber mürselünileyh icaba *mutali* olmazdan evvel kendisine tebliğ olunursa icap keenlemyekün ad-dolunur. Bu kaide kabulün geri alınmasına da tatbik edilir».

Bununla beraber 3 üncü maddeye göre «kabul için bir müddet tâyin ederek başka bir kimseye bir akdin yapılmasını teklif eden kimse bu müddetin hitamına kadar icabından dönemez. Bu müddet bitmeden evvel kabul haberi kendisine yetişmezse icapla bağlı kalmaz». Hattâ gaipler arasında olan akitte müddet tâyin edilmemiş olsa bile hüküm böyle olacağı beşinci maddenin sarahatinden anlaşılmaktadır. Şöyle ki:

«Hazır olmıyan bir şahsa karşı müddet tâyin olunmaksızın dermeyan olunan icap, zamanında ve muntazam surette irsal olunmuş bir cevabın vusulüne intizar edebileceği dakikaya kadar *onu yapan hakkında lüzum ifade* eder. Bu kimsenin icabını zamanında vâsıl olmuş addetmeğe hakkı vardır. Vaktinde gönderilen kabul haberi icabı yapana geç varır ve o kimse onunla mülzem olmamak iddiasında bulunursa keyfiyeti derhal kabul edene bildirmeğe mecburdur».

Beşinci maddenin bu hükmünü, 7 nci madde hükmüyle karşılaştırmak lâzımdır. «İcabı dermeyan eden kimse bu bapta hukuku mahfuz olduğunu sarahaten beyan eder, yahut akdi iltizam etmemek niyetinde olduğu gerek muktezayı halden, gerek işin hususî mahiyetinden istidlâl olunursa icap, lüzum ifade etmez».

Ticaret Kanunumuzun sistemine gelince, hazır olanlar arasındaki akitler için Borçlar Kanununun kabul ettiği sistemdir. Şöyle ki, 665 inci maddede toplu olarak beyan edildiği üzere:

«Kabul için bir müddet tâyini suretiyle icap vâkı olduğu surette taraflar hazır olsa bile mucip, muayyen müddetin inkızasından evvel icabından rücu edemez. Müddet tâyin edilmeyerek icap vâkı oldukça taraflar hazırsa kabul derhal lâhik olmadığı surette icabın hükmü kalmaz. Telefonla vukubulan akit, tarafları hazır bulunan akit hükmündedir».

Gaipler arasındaki akitler için ise irsal sistemi kabul edilmiş olmayıp vusul şart kılınmıştır. 672 nci madde mucibince «mükâtebe (mektuplaşma) tarikiyle vukubulan akit *kabul cevabının mucibe vusuliyle* mün'akit olur. Fakat mucip kabul cevabının vürudundan evvel veya aynı zamanda kabulden rücu edildiğine vâkıf olmuşa kabulün hükmü kalmaz».

Bununla beraber 673 üncü maddede şöyle bir hüküm vardır: «Muhabere suretiyle yapılan akdin ahkâmı, kabul cevabının gönderildiği tarihten itibaren hâsıl olur. 668 inci maddede münderiç olduğu üzere sarahaten kabul lâzım olmıyan ahvalde akit, icabın muhataba vürudu tarihinden itibaren hüküm ifade eder».

Demek oluyor ki akit, kabul haberinin vusuliyle mün'akit olursa da akdin hükmü kabul haberinin gönderildiği zamana kadar geriye şâmil olur.

İcabın geri alınması hususunda da az çok aynı hüküm kabul edilmiştir: müddet tâyin edilmesi halinden bahsettik, tekrara lüzum yoktur. «Mükâtebe tarikiyle vâkı olan icapta müddet tâyin edilmemiş olsa bile akdi kabul edecek tarafın akdin derecesi ehemmiyetine göre düşünmesi ve kabul cevabını verebilmesi için örfen müruru iktiza eden müddetin inkızasından evvel mucip icabından rücu edemez (dönemez)» (madde 666).

667 nci madde mucibince «muayyen müddet zarfında mucibe vâsıl olabilecek surette gönderilen kabul cevabı mezkûr müddet geçtikten sonra vâsıl olmuşsa akit in'ikat etmez. Şu kadar ki kabul cevabının muayyen müddet zarfında vâsıl olabilecek surette ita edildiği zâhirse mucip, cevabın gecikmesinden dolayı akdin in'ikadetmediğini diğer tarafa derhal bildirmeğe mecbur olup aksi halde akit mün'akit olur».

671 inci madde gereğince: «Muhatap, icabın kendisine vusulünden evvel veya aynı zamanda mucibin icabından rücu ettiğine vâkîf olmuşsa icap bâtıl olur».

∴

Borçlar Kanunu ile Ticaret Kanunu tarafından kabul edilmiş olan kaideleri karşılaştırsak şu neticeye varırız: Borçlar Kanununda ve Ticaret Kanununda, hazır olanlar arasındaki akitler için aynı esas kabul edilmiştir. Gaipler arasındaki akit için ise Borçlar Kanununda kabul haberinin irsali, Ticaret Kanununda da kabul haberinin vusulü sistemleri kabul olunmuştur.

Şu halde Borçlar Kanununun sistemine göre kabul haberinin gönderildiği yer, akit yeridir; Ticaret Kanununun sistemine göre ise akit yeri, kabul haberinin bulunduğu yerdir.

Fakat Borçlar Kanununun 10 uncu maddesine nazaran «eğer sarıh bir kabule ihtiyaç bulunmazsa akdin hükmü icabın vusulü anından itibaren cereyana başlar». Bu halde akit, icabın varmasıyla ve bulunduğu yerde mün'akit olmuş demektir. Demek ki icabın bulunduğu yer,

akit yeri olmuş oluyor. Aynı hüküm Ticaret Kanununun 673 üncü maddesinde de bulunduğundan ticari akitlerin akit yeri (icabın muhataba vürudu yeri) olmuş oluyor.

Diğer taraftan gerek Borçlar Kanununda, gerekse Ticaret Kanununda kabul haberinin varmasından evvel veya varmasıyla beraber kabulden rücu edildiğine icabı yapan vâkif olursa kabulün hükmü kalmıyacağına dair sarahat mevcut olduğuna göre akdin in'ikadında kabul haberinin varması en büyük rolü oynamış oluyor: kabul haberi varıncıya kadar kabulden geri dönme mümkün olduğundan o zamana kadar kabulde bir kat'ilik yoktur ve hattâ kabul haberinin gönderilmiş olması da bir tesiri haiz değildir. Fakat kabul haberi icabı yapanın ıttilâına varınca keyfiyet tamam oluyor ve kat'ilik kesbediyor. Artık ondan sonra kabulden rücu edildiğine dair olan haber gelse bile in'ikadetmiş olan akdi bozamaz. Bu hale bakarak varma yerini akit yeri saymakta bir hata olamaz.

Bu izaha göre akit yerinin tâyininde iki türlü içtihat vücuda gelebilir:

1° Borçlar Kanuniyle Ticaret Kanunu esasta ayrı ayrı yollar tutmuşlardır. Bazı hallere göre de bu esas derece derece değişerek akdin in'ikat zamaniyle in'ikat yeri de değiştiğinden akit yerinin tespiti için değişmez bir kıstasımızın bulunduğu iddia edilemez. Demek ki akit yerini, hale, duruma bakarak tâyin etmek hâkime düşer. Bir kelime ile bu, bir fiilî ve maddî meseledir, hâkimin takdirine kalmıştır.

2° Kanunların hükümlerini başka türlü tefsir ederek ikinci bir içtihada varılabilir. Ticaret Kanunu sarîh surette akdin in'ikadı için kabul haberinin varmasını şart kılmıştır (madde 672). Fakat Borçlar Kanunu böyle sarîh bir hükmü ihtiva etmez; ancak hangi zamandan itibaren akdin hüküm ifade ettiğinden veyahut akit hükmünün cereyana başladığından bahseder. Bu hükmün cereyan etmeğe başladığı tarih bakımından her iki kanun arasında hiçbir fark olmadığını gördük. Yine her iki kanuna göre kabul haberinin varmasından evvel kabulü geri alma imkânı bulunduğunu da anladık. Kanun yapıcısının her iki kanunda da kabul haberinin varmasına verdiği bu ehemmiyetle ve bilhassa Ticaret Kanununda in'ikat için varmanın şart olduğunu tasrih etmesiyle (kabul haberinin vusulü sistemini) almış olduğunu iddia etmek mübalâğalı olmaz. Şu halde bizim sistemimiz, gerek âdi akitlerde, gerekse ticari akitlerde kabul haberinin varması sistemi olup kabul haberinin varmasıyla in'ikadeden akdin hangi tarihten itibaren hükümlerinin cereyana baş-

lamış olduğunu her iki kanundaki sarahat dairesinde hale göre takdir ve tâyin etmek keyfiyetiyle karıştırmak doğru olmaz. Demek oluyor ki bu yoldaki içtihadı nazaran akit, kabul haberinin varmasıyla in'ikadettiğinden varma zamanı, akit zamanı olduğu gibi varma yeri de akit yeri olmak lâzımgelir.

Elhâsıl ya ilk içtihadı göre akit yerinin tâyini maddî mesele kabîlinden hâkimin takdirine bırakılmalıdır, yahut ikinci içtihat mucibince akit yerinin kanun hükmiyle tâyyün etmiş olduğunu ve (kabul haberinin varma yerinin) akit yeri bulunduğunu kabul etmek lâzımdır.

∴

Muhtelif memleketlerin kanunlarında yazılı hükümlerden veya mahkemelerinden verilmiş kararlardan anlaşılacağı üzere akit yerini tâyin hususunda her yerde aynı yol tutulmuş değildir. Evvelce dediğimiz gibi bazısında kabulün beyan edildiği yer, bazısında kabul haberinin bulunduğu yer, diğerlerinde de kabul haberinin gönderildiği yer akit yeri olarak kabul edilmiş olup bir kısım memleketlerde de muhtelit usul ittihaz edilmiş veyahut hâkimin takdirine bırakılmıştır. İç hukukta tutulan bu ayrı ayrı yollar, beynelmilel sahada kanunlar ihtilâfı doğurmaktan hâli kalmaz. Şu halde tarafların mukavelesine akit yeri kanununu tatbik etmek lâzımgeldiğinde akit yeri nasıl ve hangi kanuna göre taayyün edecektir? Yukarıdan beri gelen izahlarımızdan da anlaşıldığı üzere akit yerini tâyin eden kanun başka, akit yeri kanunu başkadır. Farzedelim ki Türkiye mahkemelerinde rüyet edilmekte olan bir dâvada iki ecnebinin mukavelesine akit yeri kanununun tatbiki lâzımgeliyor. Fakat akit ayrı ayrı memleketlerden mektuplaşma suretiyle vücuda gelmiş olduğu için bu memleketlerden hangisinin akit yeri olduğunu kestirmek icabetmektedir. Akit yerini tâyin etmek için Türk hâkimi icabı yapanın kabul haberini aldığı memleketin kanununa mı yoksa kabul haberinin gönderildiği memleket kanununa mı veyahut akit yeri olmadığı şu sözlerimizle sabit olan Türk kanununa mı bakarak karar verecektir? Hattâ Türk kanunundan başka bir kanun gereğince akit yerini tâyin etse bu kanunun mutlaka akit yeri kanunu olması icabetmez. Meselâ akit yerini 'âyin için ele aldığı kanun, icabı yapanın memleketi kanunu olsa ve o kanuna göre de akit kabul edilse mün'akit olduğundan dolayı kabulün vukubulduğu yer akit yeri bulursa akit yerini tâyine yarayan kanunla akit yeri kanunu birbirinden ayrılmış olur. Demek ki akit yeri kanununun tâyini, akit yerinin tâyini-

ne bağlı, bu da akit yerini kestirmeğe yarayacak olan sistemin bulunmasına veyahut o sistemi gösterecek kanunun tâyinine bağlıdır.

Meselenin ehemmiyetini belirtmek için kaç suretle ortaya çıkabileceğini söyliyelim:

1° Mesele Türkiye mahkemelerinde ticarete mütaallik (içtihadada yer vermemek için ticaret diyorum) bir akdin icabı ve kabulü, kabul yerine itibar eden iki memleketten vâkı olması suretinde çıkmıştır. Hâkim, kendi kanununa bakarak varma yerini mi akit yeri sayacak, yoksa diğer kanunlara bakarak kabul yerine mi itibar edecektir?

2° Mesele Türkiye mahkemelerinde biri Türk kanununa uygun diğeri aykırı usul kabul etmiş iki memlekette mektuplaşma suretiyle akdin vukubulması halinde zuhur edebilir.

3° Mesele Türkiye mahkemelerinde Türkiye ile Türk sistemine aykırı bir usul kabul etmiş bir memlekette vukubulmuş icap ve kabul ile mün'akit akitten zuhur edebilir.

4° Mesele Türkiye mahkemelerinde Türk usulüne ve birbirinin sistemine aykırı yol tutmuş iki memlekette icap ve kabulün vukubulması halinde çıkabilir. Türk usulü, varmaya, diğer memleketlerden biri kabule, ikincisi de göndermeye itibar ettiğine göre Türk hâkiminin bu üç usulden hangisini tatbik edeceği nasıl kestirilecektir?

İşte bu şekillerde ortaya çıkan meselede hâkim karşılaştığı bu kanunlardan kendisinin kanununu mu, yoksa diğer kanunlardan birini veya ötekisini mi kabul edecek veyahut başka bir usul mü tatbik edecektir?

Bu hususta müellifler ittifak etmiş değildir. Bazıları herhangi bir kanunu tercih etmekten ve kanun hükmiyle meseleyi halletmekten ziyade akıl yoluyla halletmeyi münasip görürler. Binaenaleyh iç hukukta muhtelif sistemlerden hangisine rüçhan vermişler onu beynelmîlî sahada da tatbik etmek isterler. Bu kanaatte olanlar arasında Pasquale Fiore (Devletler Hususî Hukuku, s. 168, n. 124), Westlake (Devletler Hususî Hukuku, s. 224), Dickey (Kanunlar İhtilâfı, s. 262) gibi müellifler vardır.

Bazı müellifler de *lex fori*'ye, hâkimin kanununa bakarak meselenin halline taraftardır. Bu fikirde bulunanlar arasında Pillet (Traité, t. II. No. 485, p. 178), Weiss (Traité, t. IV . p. 368), Despagnet (Précis, p. 89-, No. 299) vardır. Bunlardan birincisi, yani Mösyö Pillet, taraflar ayrı ayrı prensiplere tâbi bulununca bunlardan birini tercihe imkân olamayacağından meseleyi halletmek için hâkimin kanununa müracaatten başka bir çare bulunmadığı kanaa-

tindedir. Mösyö Weiss, bu mesele, iradenin istiklâline tâbi ve tarafların ihtiyarına muallâk olmadığından hâkimin bu bapta kendi kanununa veya kendi memleketi jürisprüdansına ittiba etmesi lâzımgeleceğini söylemektedir. Mösyö Despagnet, akdın in'ikadı zamanı her memlekette kanun yapıcısı için mühim bir mesele teşkil ettiğinden kendi nazarında bir akdın ancak kendi tâyin ettiği zamanda mün'akit olması lâzımgeldiğini beyan etmektedir.

Birtakım müellifler ise, beynelmilel sahada akdın ne zaman ve nerede mün'akit olduğunu aramanın abes olduğu kanaatinde. Zira hazırlar arasındaki mukavele için akit yeri kanununun ihtiyar edildiği farzedilebilirse de gaipler arasında yani ayrı ayrı memleketteki iki kimse arasında akdedilen mukavelede akit yeri kanununun ihtiyar edildiği farzolunamaz.

Bu kanaatta bulunan müelliflerden Surville (Beynelmilel münasebetlerde mükâtebe suretiyle mukavele) unvanlı makalesinde (Clunet, 1891, s. 361) ve Devletler hususî hukukuna dair kitabında (Cours élém. de dr. int. privé, No. 23-) büsbütün başka şeyler teklif etmektedir: mektuplaşma suretiyle mukavele akdeden kimsele- rin aynı tâbiyette olmasına veya aynı yerde mukim veya sakin bulunmasına veyahut müşterek bir tâbiyeti veya ikametgâhı haiz bulunmasına göre meseleyi tetkik ederek hiçbir müşterek cihet olmadığı takdirde icabı yapanın millî kanununa bakılmasını münasip görmektedir.

Yine bu kanaatte bulunan müelliflerden Poulet, tefsiri ve ihtiyari hükümlerde icabı yapanın millî kanununa ittiba edilmesini ve emredici ve nehyedici hükümlerde taraflardan her birinin hukukî muameleyi yaptığı memleket kanununa riayet olunmasını uygun bulmaktadır.

Lerebours - Pigeonnière adlı müellif dahi gaipler arasındaki akitlerde akit yeri kanununun tatbikını yersiz bulduğu için *lex loci contractus*'ten vazgeçerek taraflar müşterek bir tâbiyete veya bir ikametgâha malik olmadıkları takdirde mukavelenin akdinde teşebbüsü haiz olan memleketin kanununa itibar etmektedir.

Bütün bu müelliflerin görüşüne hâkim olan cihet, mukavele hükümlerinin tarafların iradesine bırakılmasını ve onların ihtiyar ettikleri kanunu sarîh surette bildirmemiş olmaları halinde onların iradesini tefsirle hangi kanunu tercih etmiş olmaları muhtemel ve mefruz olduğunun tâyini düşüncesinden ibarettir. Daha açıkçası bütün mütalâalarında yalnız mukavele hükümlerinde cari olması lâzım-

gelen kanunun tespiti düşüncesine tâbi olmuşlar ve akit yerinin araştırılmasına lüzum görmemişlerdir.

Halbuki akit yerinin tâyini meselesi, mukavele hükümlerinin taraflarca akit yeri kanuna tâbi tutulmuş olması mülâhazasından doğarsa da başka sebepler de bu meselenin ortaya çıkmasına yardım edebilir. Meselâ akit zamanının tâyini, mukavele hükümlerinin hangi tarihten beri başlamış olduğunu bilmek için lâzımgeldiği gibi (akit zamanıyla akit yeri pek çok hallerde birbirine bağlıdır), beynelmilel münasebetler dolayısıyla bir memleket mahkemesinin salâhiyeti mevzuubahs olduğu zaman akit yerinin bilinmesine lüzum bulunabilir. Binaenaleyh bu gibi hallerde akit zamanını ve ona tebaan akit yerini veyahut doğrudan doğruya akit yerini araştırmaktan kurtulamayız. Yalnız bir tek sebebe ehemmiyet verip akit yerinin bilinmesi mukavele hükümlerinin tâbi olacağı akit yeri kanununu bulmak için lâzım olduğunu söylemek ve mukavele hükümleri için akit yeri kanununun tatbiki gaipler arasındaki akitlerde yersiz olacağı için başka bir kanunla mukavele hükümlerinin tanzimini mümkün görünce artık akit yerini aramaktan vazgeçmek doğru olamaz. Belki gaipler arasındaki mukavelelerin hükümlerini akit yeri kanunundan başkasına bağlamak mümkün ve doğru olabilir; meselâ akit yerini tâyin için müellifler, kanunlar ve mahkemeler bu kadar aykırılık ve ayrılık gösterdiğine göre tarafların bu yerde ittifak etmiş olmaları pek de muhtemel görünmiyebilir. Bu takdirde taraflar aynı tâbiyette iseler milli kanunlarını, müşterek bir yerde mukim iseler ikametgâhlarının bulunduğu memleketin kanununu ihtiyar etmiş olmaları veyahut mukavele hükümlerinin icra edileceği yer kanununu veyahut da borçlunun kanununu göz önünde tutmuş bulunmaları farzolunabilir. Fakat bütün bunlara rağmen akit yerinin tâyini meselesi karşımızda dimdik durur. Herhalde bu meseleyi halletmek zorundayız.

Evvelce de dediğimiz gibi mukavele hükümlerini tanzim edecek kanunun tâyini meselesi, akit yerini gösterecek kanunun tâyini meselesinden ayrıdır. Her iki meseleyi birbirine karıştırmamalıdır.

Mösyö Valery gibi müelliflerin açtığı çığırda yürüyerek mukavelelenin unsurlarını ayırmak ve akdin infazını akdin sıhhati şartlarından ve akdin hükümlerinden ayrı olarak tetkikle, tâbi olması lâzımgelen kanunu tâyin etmek icabettiği kanaatindeyiz. Bu metot, bizi daha kolayca hedefimize vardırır.

Mösyö Valery'den bahsedişimiz, kullandığı metot itibariyledir. Gösterdiği hal çarelerine iştirak ettiğimizi söylemek istemiyoruz.

§ Mukavelenin in'ikadı meselesiyle mukavelenin hükümleri meselesini birbirinden ayırmış olan müelliflerden ilkönce Mösyö Chrétien (Cl. 1891, s. 1028), sonra da Mösyö Bartin (Kanunlar ihtilâfının tamamıyla ortadan kaldırılmasının imkânsızlığı unvanlı makalesinde, Cl. 1897, s. 475) akit yerinin tâyini için şu esasî teklif etmişlerdir: gaipler arasındaki mukavelelerde akit zamanını ve ona tebaan akit yerini kat'iyetle tespit edebilmek için hâdisede akdin in'ikadını en ziyade geciktiren kanunun hükmünü nazarı itibara almalıdır.

Mösyö Chrétien diyor ki: «Bir mukavele vardır denilebilmek için yalnız bir tarafın kendisini bağlı sanması yetmez; iki taraftan her biri onunla kendisini bağlı bilmelidir. Ancak böyle olursa rızaların ciddî ve mecburî surette müşareketi tahakkuk etmiş olabilir».

Mösyö Bartin'e ve hattâ Mösyö Despagnet'ye göre her kanun yapıcısının akdi borçların doğması için koyduğu şartlar, kendi esasî hukuk telâkkileriyle bir vücut teşkil eder. Binaenaleyh bir hâkim kendi memleketinin esasî prensiplerinden inhiraf etmeksizin kendi kanunu tarafından konulmuş olan bu türlü şartlardan, diğer bir memleketin mukavelelerin in'ikadında kabul ettiği daha mülâyim şartlar lehine feragat edemez.

Hâkim bu türlü hareket etmekle kendi memleketinin esasî prensiplerinden ayrılmış olsa da daha güç şartlarla mukavelenin in'ikadetmesini kabul eden bir yabancı kanunun akdin zamanını geciktiren hükmünü tatbik ederse bununla kendi prensiplerine aykırılık etmiş olmaz. Kendi kanunlarına nazaran kendilerini akitle bağlı sanmıyan kimseleri öylece bağlı saymamak, mantık ve nasafet icabından olur.

Elhâsıl, hâkim gaipler arasındaki mukavelelerde akdin varlığını takdir için kendi kanuniyle taraflardan her birinin kanunundan en şiddetli ve ağır hükümleri ihtiva edeni tatbik etmelidir.

§ Müelliflerin fikirlerinden sonra beynelmilel cemiyetlerin kararlarına geçelim. Devletler Hukuku Enstitüsünün 1908 Floransa toplantısında «prensip itibariyle ve icabın hangi taraftan sâdir olduğunu tâyin imkânsızlığı ihtimali hariç olmak üzere icabı yapanın kanununa bakılmasına» karar verilmiştir.

12 şubat 1889 tarihli Montevideo mukavelesi de yine icabı yapanın kanununa itibar eylemiştir.

Havana'da 20 şubat 1928 tarihinde vücuda getirilen Devletler hususî hukuku kodu (yapanın adıyla Code Bustamante) gaipler arasında akdedilen mukavelelerin her iki taraf kanunlarında yazılı hü-

kümler yerine getirilmedikçe tamam olmayacağını kabul etmiştir (madde 245). Bu suretle hem sıhhat şartları hakkında, hem de akit zamanı hakkında müşterek bir kaide koymuş oluyor.

Mukavele hükümleri hakkında tatbik edilecek kanun için kodun 186 ncı maddesi şöyle diyor:

«Hilâfı sarîh veya zımnî surette kararlaştırılmış değilse müşterek bir şahsî kanunları da olmadığı takdirde mukavelenin akdedildiği yer kanunu tatbik olunur».

Fikrimizce gaippler arasındaki mukaveleler için akdin in'ikadet-iği yeri tâyin ve tarif etmemiş olan Bustamante kodu, meselenin hallini dolayısıyla 245 inci madde hükmüne bırakmış oluyor. Zira akit zamanını tâyin eden bu madde, dolayısıyla akit yerini de göstermiş oluyor. İki kanundan hangisi en geç in'ikadı kabul etmişse onun tâyin ettiği zamanda akit in'ikadetmiş olur. En son hangi yerdeki muamele akdi tamamlıyorsa o yer akit yeri olmuş oluyor.

§ Mahkeme içtihatlarına gelince, beynelmilel münasebetlerde akit yerinin tâyinine dair çok karara tesadüf edilemez. Bu kararlar en ziyade mahkeme salâhiyeti dolayısıyla verilmiştir.

Belçikada iç hukukla ilgili münasebetlerde itilâ sistemi kabul edilmiş olup, beynelmilel münasebetlerde de Belçika mahkemelerinin salâhiyetinin takdiri için aynı usule mutabaat edilmiştir. Brüksel İstinaf Mahkemesinin 17 şubat 1905 tarihli kararıyle (Revue 1908, s. 290) Anvers Ticaret Mahkemesinin 27 ağustos 1906 tarihli kararı (Cl. 1909, s. 235) buna misal teşkil eder.

Fransada mahkemelerin içtihadı muhteliftir: Paris İstinaf Mahkemesinin 7 ikinciteşrin 1913 tarihli kararında (Cl. 1917, s. 590) ve buna benzer diğer mahkeme kararlarında kabule itibar edilmiş, meselâ beraeti mutazammın müruruzaman hakkında akit yeri kanununun tatbiki için akit yerinin kabul yeri olduğuna karar verilmiş (Sen Bidayet Mahkemesinin 26 ikinciteşrin 1913 tarihli kararı, Cl. 1917, s. 1225); buna mukabil Sen Bidayet Mahkemesinin diğer bir daire-sinin 29 mayıs 1913 tarihli kararında (Revue, 1914, s. 531) ve Colmar İstinaf Mahkemesinin 11 mart 1925 tarihli kararında (Cl. 1926, s. 411) kabul haberinin vuculüne itibar edilmiş; Aix İstinaf Mahkemesinin 23 ikinciteşrin 1908 tarihli kararında (Cl. 1909, s. 747) irsale ehemmiyet verilmiş; ve nihayet Donai İstinaf Mahkemesinin 11 il-kânun 1891 tarihli kararında (Cl. 1892, s. 928) akit yeri araştırılmaksızın mukavelenin hükümleri tarafların müşterek millî kanununa tâbi tutulmuştur. *

İtalyada Floransa Temyiz Mahkemesi, 2 şubat 1883 tarihli ka-

rarında (Cl. 1885, s. 456) ve Milâno İstinaf Mahkemesi, 11 ilkkânun 1888 (Cl. 1892, s. 512) tarihli kararında ittilâa itibar etmiş; sa-rahaten kabule muhtaç olmıyan hallerde de birtakım İtalyan mahkemeleri icabın vardığı yer kanununu tatbik etmiştir.

İngilterede de irsal sistemi cari olduğundan 6 mart 1881 tarihli kararda bu sistem tatbik edilmiştir (Cl. 1882, s. 96).

Şimalî Amerikada aynıyle irsal sistemi caridir. Bunun hakkında muhtelif kararlara tesadüf edilir. Meselâ (Cl. 1913, s. 657) de yazılı olan 26 ikinciteşrin 1912 tarihli karar gibi.

Ş İngiliz - Alman Muhtelit Hakem Mahkemesinin 30 haziran 1928 tarihli kararında mukavelenin in'ikadını en ziyade geciktiren Alman sistemi tatbik edilmiştir.

Kanaatimizce akit yerinin tâyini dolayısıyla ortaya çıkan ihtilâf, bir vasıf ihtilâfıdır. Nasıl bir kimsenin ikametgâhını tespit ve dolayısıyla vasıf ihtilâfı çıkabilirse böylece akit yeri vasfını hangi yerin alması lâzımgöleceğinden vasıf ihtilâfı çıkabilir.

Türkiye Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun salâhiyete mütaallik bir maddesi dolayısıyla mukavelenin akdedildiği yeri ararken hiç şüphe yok ki kanunun akit yerinden kasedettiği mânaya göre o vasfı taşımağa salih bir yeri ararız. Usulü Muhakeme Kanununun bu maksadına uygun olan akit yerinin tarifini ancak Türk kanunlarında bulabiliriz. Binaenaleyh Türk kanunlarından herhangiinde mevzuubahsolan mukavelenin akdedildiği yer tâbirinden maksat ne olduğunu, bu vasfı taşımağa hangi yerin salâhiyetli bulunduğunu Türk kanunlarından başka bir yerden, başka bir kanundan anlamak ve öğrenmek mümkün olmadığına göre Türkiye mahkemelelerinde Türk kanunlarının tatbiki suretiyle bu vasıf ihtilâfının halli lâzımgöleceğine hükmederiz.

Şu halde beynelmîlel münasebetler itibariyle sistemimiz lex fori'nin tatbikından ibaret olur.

Akit yeri, böylece, hâkimin kanununa göre taayyün edince, akit yeri kanununun hangi kanun olduğu kolayca ortaya çıkacağından tarafların sarıh veya zımnî surette ihtiyar ettikleri akit yeri kanununu tatbikte hiçbir güçlük olmıyacağını söylemekten çekinmeyiz.

Ord. Prof. Muammer Raşit Sevig